

PAP MILÁN

A Kádár-korszak „szocialista demokráciája”

Egy ideológiai fogalom elemzése

-Doktori disszertáció tézisei-

EÖTVÖS LORÁND TUDOMÁNYEGYETEM

ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI KAR

POLITIKATUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLA

Témavezető:

SZABÓ MÁRTON

professor emeritus

Budapest, 2017

Tartalom

1. Az értekezés témája és célkitűzései	2
2. Tudományos szemlélet és módszertani keretek.....	4
3. Az értekezés felépítése	6
4. A kutatás tézisei és eredményei.....	9
5. Válogatás a disszertáció felhasznált irodalmából	12
6. Témához kötődő publikációk.....	14

1. Az értekezés témája és célkitűzései

Demokrácia és diktatúra között, ahogy manapság a demokrácia jelzős változatairól szóló politikatudományi vita is bizonyítja, különleges viszony áll fenn. Írásom ezt a kérdést a Kádár-rendszer ideológiájának vizsgálatával kívánja körüljárni. Zavarba ejtő ugyanis, hogy míg a kommunista rezsim magát diktatúraként deklarálta, addig az ideológiai szövegekben a demokrácia és demokratizmus fogalmi számtalanszor felbukkannak igen eltérő és váratlan kontextusokban. A korszak ideologizáló pártértelmisége egyaránt ír, beszél, és vitatkozik az állam demokratikus mechanizmusiról, pártdemokráciáról, szakszervezeti demokráciáról, szövetkezeti demokráciáról, tanácsdemokráciáról, üzemi demokráciáról, sőt a proletariátus demokratikus diktatúrájáról is.

A szocialista demokrácia ideológus fogalma, amely magába foglalja az előbb említett jelzős demokrácia-koncepciókat, a kádári rezsim hosszú távú társadalomalakító terveit és a szocialista társadalom jövőjével kapcsolatos elvárásait fejezi ki. Arra mutat rá, hogy hogyan képelték el a munkások, parasztok, értelmiségiek életének és közösségi tudatának átalakulását, a munkahely, a helyi társadalmi viszonyok és a mindennapi élet szocialista demokratizálódását a korszakban. „Kádár demokráciája”, a szocialista demokrácia így egy irányított politikai és társadalmi átalakulást jelöl, egy olyan folyamatot, amelyben a társadalmi vita erőltetett ösztönzése a megvitatható politikai témák korlátozásával járt együtt. Ugyanakkor a szocialista demokrácia a „hétköznapi ember”, a „kisember” személyes érdekeire is apellált, a lokális akaratkifejezés demokratizálását előtérbe állítva. Ezzel is csökkentve az esélyét, hogy az érdekütközések a nagypolitika terepén, esetleg tömeges formában jelenjenek meg. Kádár demokráciája az irányított demokrácia egy formája, amely a szocialista jövőbe vetítette magát.

Negyedszázaddal a magyarországi politikai rendszerváltás után már számos kötet és publikáció áll rendelkezésünkre a Kádár-korszak megítéléséhez¹, ugyanakkor

---

¹ A Kádár-korszak irodalmának elemző összefoglalóját lásd RAINER M. János: *Bevezetés a kádárizmusba*. 1956-os Intézet-L'Harmattan, 2011, 95–184.

kevesebb írás vizsgálta a Kádár-rendszer ideológiáját nyelvi szempontból². Értekezésem utóbbira vállalkozik, vagyis a Kádár-korszak ideológiájában kulcsfogalomként szereplő szocialista demokrácia és a hozzá kapcsolódó jelzős demokráciafogalmak használatát, kifejtését vizsgálja az ideologizálás egy reprezentatív forrásai, a nyilvános párthatározatok és a pártértelmisség folyóiratainak szövegei alapján.

A szocialista demokrácia fogalmának diszkurzív elemzését és a Kádár-korszak ideológiájának történetét három tudományos céllal vizsgáltam:

1, Kutatásomtól azt vártam, hogy közelebb visz egy olyan diktatórikus rendszer megértéséhez, amely már nem alkalmazza a totalitárius rezsimek eszközeit, ugyanakkor kifejezett célja a társadalmi változások irányítása egy adott utópia szerint.

2, Egy ilyen vizsgálat ugyanakkor azzal kecsegtethet, hogy túlmutat a demokrácia és diktatúra paradigmaticus rendszerelméleti elválasztásán. A Kádár-rendszer több mint három évtizede alatt előforduló demokrácia-fogalmak sokszínűsége és használatuk elterjedtsége a diktatúra és demokrácia komplex viszonyára mutathatnak rá. Ugyanakkor egy diktatórikus vagy autokratikus rendszer kereti között a demokrácia fogalmával vissza is élhetnek, igazolva a status quo szükségességét.

3, Végül pedig arra voltam kíváncsi, hogy a demokrácia szocialista felfogása mennyiben járult hozzá a nyolcvanas évek második felének reformgondolkodásához, illetve a rendszerváltás résztvevőinek politikai gondolkodásához.

---

² A korszak politikai nyelvének és diskurzusainak vizsgálatához: KUCZI Tibor – BECSKEHÁZI Attila: *Valóság '70*. Sciece Humana, Budapest, 1992, CSIZMADIA Ervin: *Diskurzus és diktatúra. A magyar értelmiség vitái Nyugat-Európáról a késő Kádár-rendszerben*. Századvég, Budapest, 2001., SZABÓ Márton: *A dolgozó mint állampolgár. Fogalomtörténeti tanulmány a magyar szocializmus három korszakáról*. *Korall*, 8(2007)/27, 99–119.

2. Tudományos szemlélet és módszertani keretek

Értekezésem a diszkurzív politikatudomány elméleti alapjait³ elfogadó ideológiatörténeti írás. Az ideológiát olyan korabeli politikai diskurzusok mentén elemzem, amelyek a szocialista demokrácia, illetve a hozzá kapcsolódó demokráciafogalmak definícióival, magyarázataival és a körülöttük kialakuló vitával egy körülhatárolható politikai gondolkodásmód szótárát és elrendeződését mutatják fel.

Munkám fogalomtörténeti indíttatású írás, bár tisztában van a fogalomtörténeti módszer korlátaival is: a fogalomtörténeti iskolák és projektek érdeklődésének középpontjában leginkább a modernség kialakulásának korszaka áll, azaz a XVIII. század szellemi fejleményei és a XIX. század első felének változásai a politikai-társadalmi fogalmak terén. A XX. századi ideológiák jórészt kívül esnek ezen az érdeklődésen. Michael Freeden e konceptualista ideológiatörténetnek nevezhető módszertani eljárásait⁴ követem a szocialista demokrácia elemzése során. Ez azt jelenti, hogy bár a szocialista demokrácia és segédfogalmi tárgyalása kapcsán utalok a szovjet eredetre, elsősorban nem a fogalmak genealógiájára és különböző kommunista kultúrák által való nyelvi átvételre, hanem a vizsgált fogalmak által kibontakozó ideológiai diskurzusokra vagyok kíváncsi.

Nem törekszem egy átfogó ideológiai beszámoló megírására, amely a korszak ideológiai életének minden szegmensére kiterjedne. A források feltárásánál a középszintű megközelítést választom, amely az ideológia nyilvános kifejeződéseire összpontosít. Ez azt jelenti, hogy az ideológia forrásának nem csak a politikai szint vezető csoportjának, jelen esetben az MSZMP Politikai Bizottságának és a pártvezetőségnek, a párthatározatokban megjelenő döntéseit tekintem. A

---

³ SZABÓ Márton: A dolgozó mint állampolgár. Fogalomtörténeti tanulmány a magyar szocializmus három korszakáról. *Korall*, 8(2007)/27, 99–119.

⁴ FREEDEN, Michael: *Ideologies and Political Theory. A Conceptual Approach*. Clarendon Press, Oxford, 1996. Lásd még: NORVAL, Aletta: The Things We Do with Words: Contemporary Approaches to the Analysis of Ideology. *British Journal of Political Science*, 30(2000)/2, 313–346., PAP Milán: *Politikai gondolkodás mint ideológia. Michael Freeden és az ideológia kontextualista-konceptualista vizsgálata = Eszme és történet. A Molnár Tamás Kutató Központ tanulmánykötete*, 2014. Szerk. EKERT Mária – MOLNÁR Attila Károly. Nemzeti Közszerkesztési Egyetem, Molnár Tamás Kutató Központ, Budapest, 2014, 7–23.

pártfolyóiratokban kibontakozó viták, egyes politikai folyamatokkal kapcsolatos írások lesznek azok a források, amelyekre támaszkodom.

Amire kíváncsi vagyok az a politikai tér, a politikai idő és az intézmények diszkurzív kialakítása. Ehhez az ideologizálásnak egy olyan terepét választom, amely a nyilvánosságtól háttérbe húzódó határozati döntések (a pártvezetés mint „udvari politika”) és a mindennapi politizálás (egy-egy pártbizottság, helyi tanács, termelőszövetkezet, üzem) szétszóródó nyilvánossága közötti középszintet jelenti.

Értekezésem megírásához ezért a Kádár-rendszer több mint három évtizedének párthatározatait, programjait tekintetem át. A párt dokumentumokon kívül az MSZMP két folyóiratának (*Társadalmi Szemle, Pártélet*) harmincévnyi anyagát, illetve az állam- és társadalomtudományokban megjelenő monografikus publikációkat, tanulmányköteteket és ismeretterjesztő írásokat dolgoztam fel.

3. Az értekezés felépítése

Az első fejezetben (**Fogalom, politikai nyelv, ideológia**) a fogalomtörténeti módszer és a kurrens irányzatok feltérképezése után egy olyan módszertant mutatok be, amely az ideológiák és fogalmaik múlt századi átalakulásaira reagált. A következő részében (**Ideológia és a Kádár-rendszer**) a freedeni elemzés előnyeit állítom szembe a Kádár-rendszer ideológiáját érintő, vagy leíró szakirodalommal. Itt igyekszem megindokolni, hogy elsősorban miért is az értelmiségi beszéd, illetve a választott forráscsoport (pártfolyóiratok), az, amelyet az ideologizálás jelenségének vizsgálata kapcsán választottam.

A szocialista demokrácia egyaránt értelmezhető hatalmpolitikai, rendszer-, illetve mozgásfogalomként. Az elemző-történeti fejezetekben e három szemantikai keretben szeretném bemutatni a szocialista demokrácia ideológiáját. A fogalom szemantikai gazdagodását a Kádár-korszak történéseinek időrendjében követem: a hatalmpolitikai keret megszilárdulása után a szocialista demokrácia egyaránt értelmeződik a szocializmus társadalmpolitikai rendszerének intézményeiként és mechanizmusaiként, valamint a szocialista társadalom jövőképeként.

A harmadik fejezetben (**„Normalizáció” és reform. A korai Kádár-korszak demokráciafogalma**) az első, hatalmpolitikai értelemben kifejtett szocialista demokráciáról lesz szó. A hatalmi tényező a fogalom magját alkotja, amennyiben a szocialista demokráciát a magyar szocializmus viszonyai között a népakarat kifejeződéseként fogják fel, amelynek letéteményese a párt. A szocialista demokrácia tehát nem az érdekek és akaratok aggregált kifejezésére épít, hanem az objektív tudatot hordozó párt(vezetés) tudására és vezetési képességeire. A szocialista demokrácia így válik társadalomtervezési folyamattá, és ebben a folyamatban a párt a felhatalmazott a tervezés munkálatainak végrehajtására. Az 1956-os forradalom után a szocialista demokrácia fogalmának e hatalmpolitikai magját rögzítik, kapcsolatba hozva az alapvető hatalmi intézmények, mint az igazságszolgáltatás és a politikai vezetés fogalmaival. Ez egy olyan folyamatot jelent, amely során a poszt-totalitárius kádári ideológiában újradefiniálják az egyes fogalmakat, illetve az újradefiniált fogalmak

szemantikai mezejébe új fogalmi elemeket építenek be. Az ideológiai diskurzus ezáltal folyamatosan gazdagodik.

Ugyanakkor a fogalmakat nem csak újradefiniálják és új szemantikai mezőbe rendezik, hanem differenciálják, finomítják is. Ez együtt jár az intézményesülés folyamatával: a fogalmak mentén a szocialista állam régi-új intézményeit hozzák létre, mint a Hazafias Népfrontot a szövetségi politika letéteményeseként, az üzemi tanácsokat a munkahelyi demokrácia fórumaként, a társadalmi munkát az önkéntes állampolgári részvétel lehetőségeként. A szocialista demokrácia intézményesülésével különböző fogalmi mezők alakulnak ki, amelyek lefedik a szocialista társadalom életének tereit. Az negyedik („**Parasztdemokrácia**”. **Szövetkezeti demokrácia a Kádár-korszakban**), az ötödik („**Tanácsdemokrácia**”. **Helyi demokrácia a Kádár-korszakban**) és a hatodik fejezetben („**Munkásdemokrácia**”. **Üzemi demokrácia a Kádár-korszakban**) azokról a fogalmi mezőkről lesz szó, amelyek megfelelnek a marxizmus-leninizmus dogmatikájának, illetve kulturális sajátosságaik révén is kapcsolódnak a szocialista demokrácia rendszerébe. A fejezetek egyaránt érintik a mezőgazdaságból élő vidék, a lakóhelyi közösségek és a munkahely „demokratizálásának” témáját.

A hatvanas évek elejétől az ideológia egyre inkább a tudományos társadalomszervezés felé mozdul el, amely nem látványos propagandában és tömegmozgalmakban nyilvánul meg, hanem a társadalompolitika eszközévé válik. Az ideológia és a tudományos nyelv szimbiózisa egy új politikai gondolkodást teremt, többnyire szovjet mintára: a tudományos módszereket és eredményeket egy távolabbi szocialista jövő utópiájának rendelik alá. A hetedik fejezetben (**Az érdekek és a harmónia társadalma. A szocialista demokrácia politikatudományi koncepciója**) e tudományos ideológia szemléletéről lesz szó, amely a társadalomra és a politikára egy rendszerként tekint, és a szocialista demokrácia mechanizmusait írja elő e rendszer fennakadásmentes működéséhez. A „fejlett szocializmus” ideológiájában a differenciált rendszerszemlélet nem csak a technológiai újításokat, hanem a politikai-társadalmi működést is érinti. A szocialista demokrácia által tökéletesedő rendszer egyes elemeinek autonómiájában is az egységet képviseli. Az elképzelés szerint a

szocialista társadalom tagjai „összefejlődnek” és létrehozzák, az osztályharc és osztálydiktatúra korszaka után, a társadalom harmonikus együttélését. A szocialista politikatudomány, a társadalmi harmónia tanaként jelenik meg, amely a rendszer tökéletesítését a tudományosan megalapozott reformokban látja.

Ennek az utópiának vet véget a nyolcvanas évek válságperiódusa. A demokrácia kérdése ugyanis, a vezetés elégtelensége és csőd közeli állapota miatt, újra a politikai hatalom szívében jelentkezik. A reformot ettől kezdve csak a párt megújításával, majd a vezetés megszilárdításával vélik véghez vihetőnek. A nyolcvanas években, e vitákban és harcokban, melyeknek egyre intenzívebb szereplői az ellenzéki mozgalmak, a társadalomtervezés már nem része a diskurzusoknak. A politika nyilvánossága, a politikai harcok láthatóvá tétele, a nyolcvanas évek végi társadalmi re-politizálódás véget vet az utópikus jövőképek tudományos megfogalmazásának. A szocialista demokrácia mint társadalomszervezési elv felbomlását mutatja be röviden a nyolcadik fejezet (**Epilógus: Demokrácia, jelző nélkül**), amely egyúttal a jelző nélküli demokrácia eszméjének kibontakozására is igyekszik rámutatni.

4. A kutatás tézisei és eredményei

1) A szocialista demokrácia a Kádár-rendszer ideológiai rendszerfogalmaként terjedt el. 1956 után a szocialista demokrácia a népi hatalomgyakorlást kifejező ideológiai alapfogalommá válik. A szocialista demokráciának a korai Kádár-korszak ideológiai rendszerében kiépül a struktúrája, az egyes politikai intézményekkel és a gazdasági egységek politikai-társadalmi vitafórumként való értelmezésével. Az ideológia szószólói a szocialista demokrácia működését olyan mechanizmusként képelték el, amely folyamatos mozgásban van, az állampolgári vélemények áramlását fejezi ki az alapvető gazdasági egységektől, mint az üzemi tanács vagy termelőszövetkezeti gyűlés, a politikai döntéshozatal magasabb fórumai felé. A szocialista demokrácia ideológiájának politikai szubjektuma pedig éppen az a közösségi embertípus, aki képes felismerni a szocialista társadalom, és nem csak saját osztálya, objektív érdekeit a szembenálló világhatalmi blokkok és társadalmi- gazdasági ideológiák versenyében.

2) A szocialista demokrácia a szocialista rendszer és társadalom szükségszerű történeti fejlődését kijelölő ideológiai fogalom. A szocialista demokrácia ideológiája a jelen demokratikus intézményeiből kiindulva az „igazi demokrácia” kialakulását a jövőbe helyezi, egy társadalmi- politikai fejlődésnarratíva eljövendő pontjára. A szocialista demokrácia a korszakban ezért egyaránt jelez egy ideológiai elvek mentén kialakított intézményi struktúrát, egy társadalomfejlődési folyamatot, illetve e fejlődés végpontját.

3) Az alapvetően agrárjellegű vidéki társadalom fejlődése az erőltetett és sokszor erőszakos kollektivizálás után a felülről irányított „demokratizálási” törekvések és tudati átalakítás során mehet végbe az ideologizáló szövegek szerint. E paraszti társadalom egy modern társadalmi formába való átlépésének eszközt neveztek termelőszövetkezeti demokráciának.

A termelőszövetkezeti demokrácia végső célja a falusi társadalom integrálása egy homogén szocialista társadalomba, ahol az ideáltípus a munkás. A paraszti réteg így munkásosztály részévé válik.

4) A szocialista demokrácia legfejlettebb formáját a munkásosztály munkahelyi demokráciája jelenti a korszakban. Az elvárások szerint az üzemi demokrácia

kibontakozása jelzi a munkásosztály vezető szerepét és tudati fejlődését, illetve hozzájárul a termelés modernizálásához és ésszerűsítéséhez. A hatvanas-hetvenes évek során, és a nyolcvanas évek elején az üzemi demokrácia egyaránt jelöl egy deklaratív-legitimációs fogalmat, illetve egy tudományos-modernizációs eszmét.

5) A termelőszövetkezeti és üzemi demokrácia mintájára a rendszer „demokratizálási” törekvései nem csak a tulajdon- és munkahelyi viszonyokat érinti, hanem az ezeken kívül található társadalmi életet. A szocialista társadalmi fejlődés helyi formáit a tanácsdemokrácia kiterjesztésétől várták a rendszer teoretikusai.

6) Szocialista demokrácia a társadalmi harmónia társadalomtudományi elmélete a hetvenes évek végével kezdődő második reformidőszakban. Ezek az évek jelentik a hazai politikatudomány kezdeteit, amely így a szocialista demokrácia tudományos teóriájának kidolgozásával kezdődik. A szocialista demokráciáról mint magasabb rendű történelmi alakzatról szóló érvelés a „fejlett szocializmus” időszakában a szocialista társadalom többségi akaratára támaszkodik, ellenben az ötvenes évek végének és a hatvanas évek elejének jellegzetes eszmefuttatásaival, amelyek a pártot láttatták a szocialista demokrácia egyetlen megvalósítójaként.

Az érdekek megismerésének, így a társadalomtudományi kutatásoknak, kiemelt szerep jut e reformfolyamatban. A szocializmus e kései korszakában nem tömegeket mozgósító ideológiára van szüksége a rendszernek, hanem a társadalmi működés követésére és ösztönzésére. A szocialista demokrácia mint az érdekek összeegyeztetésének folyamata így válhat az állampolgári mindennapok részévé, a napi demokratikus gyakorlatok és az oktatás révén.

7) A rendszerváltás demokratikus diskurzusai nem a szocialista demokrácia ideológiájából kiindulva, hanem annak tagadásaként bontakoznak ki. A kádári társadalomszervezés kudarca a szocialista demokrácia jövőképek bukásával jár együtt. A nyilvánosság határainak tágítása egyúttal a demokráciáról való beszéd korlátainak lebontását is jelentette. Végül is úgy jellemezhetnénk ezt a folyamatot, amelyben a demokrácia fogalma nem önmagában válik vitatottá és szakad el ideologikus, szocialista értelmezésétől, hanem az egyes részterületekre kiterjedő

demokráciadefiníciók bontják le lassan az ideológia azon építményét, amelyet írásomban a szocialista demokráciával azonosítok.

5. Válogatás a disszertáció felhasznált irodalmából

BARTHA Eszter: *A munkások útja a szocializmusból a kapitalizmusba Kelet-Európában 1968–1989*. L'Harmattan – ELTE BTK KETT. Budapest, 2009.

BAUMAN, Zygmunt: *Socialism: The Active Utopia*. George Allen and Unwin, London, 1976.

BELÉNYI Gyula: *Az állam szorításában. Az ipari munkásság társadalmi átalakulása Magyarországon 1945–1965*. Belvedere, Szeged, 2009.

Brezhnev Reconsidered. Eds. BACON, Edwin – SANDLE, Mark. Palgrave – Macmillan Houndmills, Basingstoke, 2002, 165–188.

Competition in Socialist Society. Eds. Katalin MIKLÓSSY – Melanie ILIC. Routledge, Oxford & New York, 2014

CSIZMADIA Ervin: *Diskurzus és diktatúra. A magyar értelmiség vitái Nyugat-Európáról a késő Kádár-rendszerben*. Századvég, Budapest, 2001.

FREEDEN, Michael: *Ideologies and Political Theory. A Conceptual Approach*. Clarendon Press, Oxford, 1996.

GEERTZ, Clifford: *Az ideológia mint kulturális rendszer* = GEERTZ, Clifford: *Az értelmezés hatalma. Antropológiai írások*. Ford. FEJÉR Balázs. Osiris, Budapest, 2001, 26–72.

KALMÁR Melinda: *Ennivaló és hozomány. A kora kádárizmus ideológiája*. Magvető, Budapest, 1998.

KALMÁR Melinda: *Történelmi galaxisok vonzásában. Magyarország és a szovjetrendszer 1945–1990*. Osiris, Budapest, 2014.

KORNAI János: *A szocialista rendszer. Kornai János válogatott munkái, II. kötet*. Kalligram, Pozsony, 2012.

KOSELLECK, Reinhart: *Elmúlt jövő. A történelmi idők szemantikája*. Ford. HIDAS Zoltán – SZABÓ Márton. Budapest, 2003a, Atlantisz.

KOTKIN, Stephen: *Armageddon Averted. The Soviet Collapse 1970–2000*. Oxford University Press, Oxford, 2008.

KUCZI Tibor: *Szociológia, ideológia, közbeszéd* = KUCZI Tibor – BECSKEHÁZI Attila: *Valóság '70*. Science Humana, Budapest, 1992, 9–111.

MALIA, Martin: *The Soviet Tragedy. A History of Socialism in Russia*. Free Press, New York, 1994.

RIEBER, Alfred J.: *Popular Democracy: An Illusion? = Stalinism Revisited. The Establishment of Communist Regimes in East-Central Europe*. Ed. Vladimir TISMĂNEANU. Central European University Press, Budapest & New York, 2009, 103–136.

Soviet State and Society Under Khrushchev. Eds. ILIC, Melanie – SMITH, Jeremy. Routledge, Oxford & New York, 2009.

SZABÓ Márton: A dolgozó mint állampolgár. Fogalomtörténeti tanulmány a magyar szocializmus három korszakáról. *Korall*, 8(2007)/27, 99–119.

VARGA Zsuzsanna: *Az agrárlobbi tündöklése és bukása az államszocializmus időszakában*. Gondolat, Budapest, 2013.

ZUBOK, Vladislav: *A Failed Empire: The Soviet Union in the Cold War from Stalin to Gorbachev*. The University of North Carolina Press, Chapel Hill, N.C., 2007.

6. Témához kötődő publikációk

A vállalat dolgozója – a társadalom vállalata. Vállalati dolgozó és vállalati közösség a hetvenes évek tudományos ideológiájában, *Korall*, 2015, 61. sz., 140-163.

"Democracy to come": The concepts of democracy of state socialism in the post-war period. Thomas Molnar Institute of Advanced Studies, *Working Papers* No. 3., 2015. (http://uni-nke.hu/uploads/media_items/milan-pap-democracy-to-come-the-concepts-of-democracy-of-state-socialism-in-the-post-war-period.original.pdf)

Red Europe on the Yellow Border: Inventing the Nations of Eastern Europe in National Geographic Magazine 1970-1990 (with Ágoston Nagy) In: *Society and Nation in Transnational Processes in Europe*. Ed.: Ralph Schattkowsky and Miloš Řezník. Cambridge Scholars Publishing, Newcastle upon Tyne, 2015. 241-256.

A népitől a szocialista demokráciáig. A korai Kádár-korszak demokráciafogalma a pártfolyóiratok tükrében, *Múltunk*, 2015, 60 évf. 1. sz., 202-226.

Politikai gondolkodás mint ideológia : Michael Freeden és az ideológia kontextualista-konceptualista vizsgálata, in: *Eszme és történet: a Molnár Tamás Kutató Központ tanulmánykötete*, 2014. Szerk. Ekert Mária és Molnár Attila Károly. NKE Molnár Tamás Kutató Központ, Budapest, 2014. 7-23.

„A nép és a szülőföld igaz szeretete”. A szocialista hazafiság fogalma a Kádár-rendszerben, *Politikatudományi Szemle*, 2013, 22 évf. 1. sz., 68-87.

A politika konceptualista eszmetörténete (Nagy Ágostonnal). *Budapesti Könyvszemle*, 2011 Tél, 23. évf. 4. szám, 352-359.